

УДК 37.013.42.01(043)

Тетяна Лях

ORCID iD-0000-0002-8807-0497

кандидат педагогічних наук, доцент, заступник директора Інституту людини з наукової роботи, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський університет імені Бориса Грінченка, пр-т П. Тичини, 17, м.Київ, Україна
t.liakh@kubg.edu.ua

Альона Попова

ORCID iD-0000-0002-3814-0354

асистент, аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, голова наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених Інституту людини, Київський університет імені Бориса Грінченка, пр-т П. Тичини, 17, м.Київ, Україна
a.popova@kubg.edu.ua

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ПІДГОТОВКИ ДОСЛІДНИКІВ І ПРАКТИКІВ ІЗ РОЗВИТКУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ГРОМАД

У статті авторами аналізуються підходи до підготовки фахівців і дослідників у вищих навчальних закладах Європи з розвитку та організації громад. Автори звертають увагу на причини підготовки таких фахівців у європейських вищих навчальних закладах, а також презентують ряд бакалаврських та магістерських програм з підготовки дослідників та практиків, акцентуючи увагу на різноманітні суб'єкти, залучених до розвитку та організації місцевих громад у європейських країнах. Зокрема, вони порівнюють підходи до підготовки фахівців і дослідників з розвитку та організації місцевих громад у вищих навчальних закладах Великої Британії та континентальної Європи.

Ключові слова: бакалаврська програма; вищий навчальний заклад; громада; магістерська програма; організація громади; підготовка фахівця до роботи в місцевій громаді; розвиток громади.

© Лях Тетяна, Попова Альона, 2017

Актуальність та доцільність дослідження. Розвиток та організація місцевих громад досить нова академічна категорія для Європи, порівняно, наприклад, зі

Сполученими Штатами Америки, де з часу їх заснування існувала проблема розрізненості суспільства, а для її подолання активно створювались дисципліни у ВНЗ із розвитку місцевих громад, за якими навчалися фахівці різних галузей. В Україні ж до роботи з розвитку та активізації місцевих громад готують, переважно, соціальних працівників.

Реформа в Україні з децентралізації влади, коли місцевим громадам передається лєвова частина повноважень, відкриває нові можливості з покращення якості життя місцевих громад. А соціальна, економічна та політична напруга, пов'язана з антитерористичною операцією, міграційними процесами, зниженням рівня життя населення ще більше актуалізують потребу у фахівцях, які б володіли технологіями розвитку та організації місцевих громад (Семигіна Т.В., 2016, с.11). Тому, вкрай важливо звернути увагу на досвід підготовки таких фахівців у вищих навчальних закладах європейських країн, звернувши особливу увагу на програми підготовки та фахівцях, які є партнерами соціальних працівників у розвитку та організації місцевих громад.

Аналіз останніх публікацій. Окремі аспекти соціальної роботи в громаді були предметом наукових досліджень вітчизняних науковців, таких як Т. Алексеєнко, О. Безпалько, І. Зверєвої, А. Капської, Т. Семигіної, В. Сидорова, О. Воронової, С. Гіля, Л. Гнусаревої, Л. Оліфіренко, С. Павлова та ін.

Теоретичне обґрунтування сучасних підходів до соціальної роботи в громаді розкрито у працях зарубіжних авторів Г. Брагера (Brager, G.), М. Боп (Bopp, M), М. Майо (M. V, М. Пейна (Pain, M), А. Твелвтріза (Twelvtrees, A.), П. Тейлора (Taylor, P.), Б. Бернстейн (Bernstein, B.), Дж. Епстейн (Epstein, J.), С. Мінухін (Minuchin, S.), К. Нельсон (Nelson, C.), Дж. Пауль (Paul, J.), Ф. Пул (Poole, F.), Д. Сендерс (Sanders, D.), М. Сміт (Smith, M.), С. Свеп (Swar, S.), Д. Шепперд (Sheppard, D) та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). *Метою статті є аналіз та узагальнення програм підготовки фахівців з розвитку та організації громад у вищих навчальних закладах Європи.*

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейські вищі навчальні заклади звернули свою увагу на підготовку фахівців з розвитку та організації

місцевих громад у другій половині минулого століття, не дивлячись на те, що всі елементи з розвитку та організації місцевих громад практикувалися тут століттями.

Культурна і академічна освіченість сприяли тому, що європейці нині вважають, що гідною відповіддю на соціокультурні виклики та потрясіння є діяльність із розвитку місцевих громад (Randle A., Hatter W., 2005, с. 14).

Протягом 90-х років ХХ-го століття європейські країни зіштовхнулися з тим, що вони перестали бути культурно однорідними, оскільки корінний склад населення з кожним роком усе більше змінювався за рахунок мігрантів. Проблеми культурної, політичної і соціальної інтеграції, пов'язаної зі збільшенням представників інших національностей, спричинили потребу в залученні ресурсів, активізації роботи щодо організації та розвитку громад. Навчальні заклади досить повільно, проте все ж реагували на збільшення попиту у дослідженнях та розробці технологій вивчення потреб місцевих громад на території країн об'єднаної Європи.

Для задоволення такої суспільної потреби у вищих навчальних закладах Європи виникли спеціальні навчальні дисципліни, що предметом своєї уваги розглядали технології організації та розвитку місцевих громад (Liang J. G., Sandmann L. R., 2015, с. 49).

На відміну від континентальної Європи, у вищих навчальних закладах Великої Британії існує більша кількість програм, що пов'язані з розвитком громад. Так, ми зустрічаємо такі програми, як: Community Education (University of Edinburgh), Community Development (University of Westminster), Organisation and Community Development (London Metropolitan University), Community and Youth Work (Durham University), Community Development (University of Cambridge).

Вищі навчальні заклади інших європейських країн, на відміну від Великої Британії, уникали в назві дисциплін словосполучення «організація та розвиток громад», ховаючи його у вигляді тематичного блоку у вже відомих «старих» дисциплінах. Наприклад: «Міжнародний розвиток» (International Development), «Дослідження в галузі соціального підприємництва та розвитку міста» (Studies in Social Enterprise and Urban Development), Розвиток громадянського суспільства (Civil Society Development).

На доказ цього, аналізуючи програми вищих навчальних закладів Нідерландів та Німеччини, варто зазначити, що термін «розвиток громад» (Community development) майже не зустрічається в назвах їхніх дисциплін або програм, а от у їх змісті ми знаходимо окремі змістові модулі та теми. Найчастіше, вони зустрічаються у програмах дисциплін «Соціальна робота» (Social work), «Соціальна політика» (Social policy), «Соціальне управління» (Social management). А також «Міські дослідження» (Urban studies) або «Сільські дослідження» (Rural studies).

На сьогоднішній день в десятках європейських університетів існують програми підготовки фахівців різних напрямів до роботи в місцевих громадах та дисципліни щодо вивчення й дослідження проблем організації і розвитку місцевих громад.

Так, у Великій Британії нині діють такі програми та курси:

1. University of Edinburgh – магістерська програма в галузі громадянської освіти;
2. London School of Economics and Political Science – магістерська програма в галузі охорони здоров'я і розвитку громадського суспільства;
3. University of Westminster – магістерська програма в галузі суспільного розвитку;
4. University of Cambridge – магістерська програма досліджень в галузі соціального підприємництва та розвитку громад;
5. London Metropolitan University – програма підготовки бакалаврів в галузі розвитку громад та лідерства;
6. Durham University – магістерська програма в сфері роботи в громаді та молодіжної роботи;
7. De Montfort University of Leicester – програма підготовки бакалаврів за напрямком «Досягнення в розвитку молоді та громад» та різноманітні магістерські програми з розвитку суспільства.

У провідних університетах Нідерландів існують магістерські програми за такими напрямками:

1. University of Amsterdam – магістерська програма в галузі соціальної політики та громадських досліджень;

2. Institute for Social Studies in the Hague – магістерська програма з соціальної політики та суспільного розвитку.

У Німеччині також існує низка програм підготовки фахівців до роботи в місцевих громадах:

1. University of Applied Sciences Munich – магістерська програма в галузі суспільного розвитку;

2. Koblenz University of Applied Sciences – магістерська програма в галузі міжнародної соціальної роботи та досліджень із розвитку громади.

Упровадження програм, спрямованих на розгляд питань організації та розвитку громад, відбулося і у провідних вищих навчальних закладах Швеції:

1. Baltic University – курс магістерської підготовки зі сталого розвитку громад та міського планування;

2. Lund University – магістрська програма в галузі міжнародного розвитку та управління громадою.

У Франції розвиток та організацію місцевих громад розглядають в низці програм підготовки фахівців:

1. American University in Paris – магістерська програма з міжнародних відносин, вирішення конфліктів і розвитку громадянського суспільства.

2. Paris-Sorbonne University – курс магістерської підготовки із досліджень сучасної західної цивілізації.

3. University of Pierre and Marie Curie – магістерська програма з підготовки спеціалістів з управління соціальним капіталом.

Для кращого розуміння сутності та особливостей підготовки фахівців до проведення досліджень і практичної діяльності з розвитку та організації громад проаналізуємо змістове наповнення декількох програм вищих навчальних закладів, наприклад, Великої Британії.

Розпочнемо з магістерської програми в галузі охорони здоров'я і розвитку громадського суспільства, що впроваджується в London School of Economics and Political Science. Вона розрахована на 12 місяців. Включає в себе 5 обов'язкових до вивчення дисциплін: «Сучасна соціальна психологія та психологія культури»

(Contemporary Social and Cultural Psychology), «Організаційна соціальна психологія» (Organisational Social Psychology), «Соціальна психологія спілкування» (The Social Psychology of Communication), «Психологія економічного життя» (Psychology of Economic Life), «Методи соціально-психологічних досліджень: якісні і кількісні методи» (Methods for Social Psychological Research: Qualitative and Quantitative Methods). Також передбачена варіативна частина програми, де магістри обирають із запропонованих два додаткових курси. Серед переліку з 20 варіативних курсів тематичний блок «розвиток і організація громад» зустрічається в таких із них: «Теорія і практика організаційного розвитку» (Theory and Practice of Organisational Development), «Соціальний впливи» (Social Influences), «Прийняття організаційних та соціальних рішень» (Organisational and Social Decision Making), «Соціальні уявлення» (Social Representations) тощо. Програма завершується захистом магістерського дисертаційного дослідження. Як бачимо, дисципліни, пов'язані з розвитком громад належать до вибіркових, а саму громаду вивчають через розуміння соціально-психологічних процесів, що зумовлюють об'єднання людей, та вплив колективних дій (London School of Economics and Political Science).

Інша магістерська програма готує фахівців у галузі розвитку громад в University of Applied Sciences Munich. Вона розрахована на три роки, з яких - третій рік повністю присвячений написанню магістерського дисертаційного дослідження та проходженню виробничої практики. Вона пропонує опанувати конкретні інструменти розвитку громад, а також формує навички застосування у практичній діяльності теорій розвитку громад. У той же час, ця програма містить науково-дослідний блок, який передбачає дослідження розвитку місцевих і регіональних громад через традиційні та інноваційні методи. Програма містить чотири модулі, а саме: «Академічний доступ до області досліджень і сфера діяльності» (Academic access to area of research and the sphere of activity), «Політичні й правові аспекти, економічні й соціальні структури та мотиватори в громаді» (Political and legal aspects, economic and social structures and the motivators in the community), «Зв'язок, мобілізація, самодопомога та самоорганізація в громаді» (Communication, mobilisation, Self-help und Self-organisation in the community), «Організація проектів і

підприємств, які обслуговують потреби громади» (Organisation of projects and enterprises that cater to the needs of the community). Модулі магістерської програми розраховані так що магістр під час першого року навчання здобуває знання із загальних дисциплін, а протягом наступних двох років розвиває та засвоює практичні навички із дисциплін, що орієнтовані на вивчення процесів організації та розвитку громад (Hochschule für angewandte Wissenschaften München).

Також, для порівняння, варта окремої уваги програма, що реалізується у London Metropolitan University, з підготовки бакалаврів в галузі розвитку громад та лідерства. Вона розрахована на три роки. Перший рік навчання передбачає вивчення таких дисциплін: «Принципи роботи в громаді» (Principles of Community Work), «Комунікація з різними групами клієнтів» (Communicating with Different Client Groups), «Соціальні проблеми і соціальні питання» (Social Problems and Social Issues) та інші. Другий рік навчання передбачає вивчення таких дисциплін: «Лідерство та організації» (Leadership and Organisations), «Працевдатність в громадському секторі» (Employability in the Community Sector), «Права людини, соціальна справедливість і різноманітність» (Human Rights, Social Justice and Diversity). Третій рік навчання передбачає вивчення наступних дисциплін: «Працевдатність і управління в роботі з молоддю та громадою» (Employability and Management in Youth and Community Work). Левова доля навчального плану цього року відводиться на написання дисертаційного дослідження за тематикою, що визначена в рамках сфери та напрямків діяльності установи, обраної для виробничої практики студента (London Metropolitan University).

Висновки та перспективи дослідження. Проведений аналіз програм підготовки фахівців до розвитку та організації громад дозволив зробити кілька висновків: більшість програм у цій галузі є магістерськими, що дозволяє фахівцям-бакалаврам різних спеціальностей здобувати цінні знання та навички в новому напрямку, збагачуючи свою кваліфікацію; розвиток та організація громади - це напрям підготовки не лише соціальних працівників, яким відводиться лише роль надавачів соціальних послуг, тому суб'єктів з розвитку громад у європейських країнах значно більше, ніж в Україні; більшість магістерських програм

передбачають оволодіння студентами сучасними методами наукових досліджень, що робить їх безцінним ресурсом для діагностування проблем та впровадження соціальних інновацій в місцевих громадах.

Перспективи подальших наукових розвідок у запропонованій царині вбачаємо через дослідження процесу комплексної професійно-педагогічної підготовки магістрів різних спеціальностей через імплементацію європейського досвіду; розробку різних альтернативних форм підготовки фахівців до розвитку та організації місцевих громад; розробку та вдосконалення бакалаврських та магістерських програм підготовки практиків і дослідників із розвитку та організації місцевих громад.

Література

1. Семигіна Т. В. Військовий конфлікт в Україні: виклики та можливості для соціальної роботи//Україна в сучасному світі: виклики і можливості. Збірник тез міжнар. наук.конф. (13-14 квітня 2016 р.). – Т.1. – К.: Акад. праці, соц. відносин і туризму, 2016. – С. 10-12, DOI: 10.13140/RG.2.1.3865.7521.
2. Anna Randle, Warren Hatter Making Community Leadership Real – New Local Government Network: London, 2005. – 22 p.
3. Hochschule für angewandte Wissenschaften München [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.sw.hm.edu/en/course_offerings/englishversion_1.en.html.
4. Jia G. Liang, Lorilee R. Sandmann Leadership for Community Engagement – Journal of Higher Education Outreach and Engagement, Volume 19, Number 1, 2015 – p. 35-63.
5. London Metropolitan University [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://www.londonmet.ac.uk/courses/undergraduate/community-development-and-leadership---bsc-hons>.
6. London School of Economics and Political Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://www.lse.ac.uk/DPBS/Study/programmes_and_courses/msc_programme_options.aspx.

ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ ПОДГОТОВКИ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ И ПРАКТИКОВ ПО РАЗВИТИЮ И ОРГАНИЗАЦИИ МЕСТНЫХ ОБЩИН

Татьяна Леонидовна Лях, кандидат педагогических наук, доцент, заместитель директора Института человека по научной работе, доцент кафедры социальной педагогики и социальной работы, Киевский университет имени Бориса Гринченко, пр-т П. Тычины, 17, г.Киев, Украина, t.liakh@kubg.edu.ua

Алёна Алексеевна Попова, ассистент, аспирант кафедры социальной педагогики и социальной работы, председатель научного общества студентов, аспирантов, докторантов и молодых ученых Института человека
Киевский университет имени Бориса Гринченко, пр-т П. Тычины, 17, г.Киев, Украина,
a.popova@kubg.edu.ua

В статье авторами анализируются подходы к подготовке в высших учебных заведениях Европы специалистов и исследователей по развитию и организации общин. Авторы обращают внимание на причины подготовки таких специалистов в европейских высших учебных заведениях, а также представляют ряд бакалаврских и магистерских программ по подготовке исследователей и практиков, акцентируя внимание на многообразии субъектов, вовлеченных в развитие и организацию местных общин в европейских странах. В частности, они сравнивают подходы к подготовке в высших учебных заведениях специалистов и исследователей по развитию и организации местных общин Великобритании и континентальной Европе.

Ключевые слова: общество; развитие общества; организация общества; подготовка специалиста к работе в местной общине; высшее учебное заведение; бакалаврская программа; магистерская программа.

EUROPEAN EXPERIENCE OF TRAINING RESEARCHERS AND PRACTITIONERS OF COMMUNITY DEVELOPMENT AND ORGANIZATION

Tatiana L. Liakh, Ph.D. in Education, Deputy Director for Science of Institute of Human Sciences, Associate Professor of Social Education and Social Work Department of Institute of Human Sciences of Borys Grinchenlo Kyiv University, Ave P. Tychnyna, 17, Kiev, Ukraine, t.liakh@kubg.edu.ua

Alona O. Popova, Teacher of Social Education and Social Work Department of Institute of Human Sciences, Head of the Scientific Society of students, graduate students, doctoral students and young scientists of Human Sciences of Borys Grinchenlo Kyiv University, Ave P. Tychnyna, 17, Kiev, Ukraine, a.popova@kubg.edu.ua

The author analyzes approaches to training at higher education institutions in Europe and researchers on the development and organization of communities. The authors draw attention to the reasons for the preparation of specialists in European higher education institutions, as well as represent the number of bachelor's and master's degree programs for the preparation of researchers and practitioners, focusing on a variety of subjects involved in the development and organization of the local communities in European countries. The article indicates success of a leader in the community. These basic approaches to understanding the participation of community members. Determined participation model for the successful implementation of leadership in the community. The article stated that despite the professional training to overcome a number of problems in the community, it is not enough, and noted the need for the involvement of internal forces community. Indicate the importance and the need for a leadership role in the formation, development and life of the local community. In particular, authors compare the

approaches to the training of specialists and researchers in the development of local communities and organizations in the higher educational institutions of the UK and continental Europe.

Keywords: *Bachelor's program; community: community development; community organization; institution of higher education; Master`s Program; specialist training for work in the local community.*

Стаття надійшла до редакції 18.01.2017

Прийнято до друку 16.02.2017

REFERENCES (TRANSTATEDANDTRANSLITERATED):

1. Semigína T. V. Víys'koviy konflíkt v Ukraїni: vikliki ta mozhlivostí dlya sotsíal'noí roboti [War conflict in Ukraine: challenges and opportunities for social work]//Ukraїna v suchasnomu svítí: vikliki í mozhlivostí. Zbírnik tez mízhnar. nauk.konf. (13-14 kvítnya 2016 r.). – T.1. – K.: Akad. pratsí, sots. vídnosin í turizmu, (2016), 10-12, DOI: 10.13140/RG.2.1.3865.7521 (ukr).
2. Anna Randle, Warren Hatter Making Community Leadership Real – New Local Government Network: London, 2005. – 22 p. (eng.)
3. Hochschule für angewandte Wissenschaften München [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sw.hm.edu/en/course_offerings/englishversion_1.en.html (ger.)
4. Jia G. Liang, Lorilee R. Sandmann Leadership for Community Engagement – Journal of Higher Education Outreach and Engagement, Volume 19, Number 1, 2015 – p. 35-63(eng.)
5. London Metropolitan University [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.londonmet.ac.uk/courses/undergraduate/community-development-and-leadership---bsc-hons> (eng.)
6. London School of Economics and Political Science [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lse.ac.uk/DPBS/Study/programmes_and_courses/msc_programme_options.aspx (eng.)